

به نام خدا

دبیر: استاد واعظ

موضوع: حق الناس

حق الناس چیست؟

شناخت حق الناس چه کمکی به ما میکند؟

حق الناس چند نوع دارد؟

مجازات حق الناس چیست؟

تعریف حق الناس

حَقُّ النَّاسِ یا حقوق عباد به حقوق مردم بر عهده انسان اشاره دارد. حق الناس در مقابل حق الله است که به حقوق خدا بر ذمه بندگان می‌پردازد. حق الناس به حقوق مالی اختصاص ندارد و جان و آبروی افراد را نیز دربرمی‌گیرد. حق الناس را به دو قسم محض مانند جان و مال مردم و غیر محض مانند سرقت و قذف که دو جنبه حق الناس و حق الله را همزمان دارد، تقسیم کرده‌اند.

امام سجاد(ع) در رساله حقوق، بیش از پنجاه حق و تکلیف که بر عهده انسان را ذکر کرده است. در احادیث، بودن حق الناس بر ذمه انسان را باعث مستجاب نشدن دعا دانسته‌اند.

حق الناس با توبه و شهادت در راه خدا بخشیده نمی‌شود بلکه باید جبران شود یا صاحب حق آن را ببخشد. در احکام قضایی دین اسلام، میان حق الناس و حق الله تفاوت‌هایی وجود دارد؛ مثلاً اجرای حکم در حق الناس به درخواست صاحب حق نیاز دارد؛ ولی در حق الله مشروط به مطالبه کسی نیست و اینکه حق الناس مبتنی بر دقت و احتیاط است؛ ولی حق الله مبتنی بر آسان‌گیری و تخفیف

مفهوم شناسی حق الناس

در دین اسلام حقوق به حق الناس و حق الله تقسیم می‌شوند. مراد از حق الناس، حقوق مردم بر ذمه انسان است که در مقابل حقوق خدا بر ذمه انسان قرار می‌گیرد. حق الناس‌ها به نوعی حق الله محسوب می‌شوند؛ ولی هنگامی که این اصطلاح در برابر حق الله به کار می‌رود، منظور از آن تنها دسته‌ای از حقوق است که به حق مردم بر انسان اشاره دارد.

در منابع حدیثی و فقهی، برای اشاره به حق الناس از عناوینی چون حق عباد، حق آدمی، حق آدمیین و حقوق مسلمین نام شده است.

مصادیق حق الناس

برخی فقیهان، حق الناس را بر دو نوع دانسته‌اند: حق الناس محض، مانند رعایت جان و مال مردم و حق الناس غیرمحض یعنی حقوقی که هر دو جنبه حق الله و حق الناس را دارند؛ مانند سرقت تعزیر و قذف.

حق الناس به حقوق مالی اختصاص ندارد و جان و آبروی افراد را نیز در برمی‌گیرد. از این رو غیبت، تهمت، سخن‌چینی و ناراحت‌کردن بی‌جای مردم را هم حق الناس شمرده‌اند. در روایتی از امام سجاد(ع) که به رساله حقوق شناخته می‌شود، بیش از پنجاه حق و تکلیف نسبت به دیگران ذکر شده است.

اهمیت در احادیث اسلامی

حق الناس در احادیث از عوامل مستجاب نشدن دعا شمرده شده است. امام صادق (ع) هیچ عبادتی را برتر از ادای حق مؤمن ندانسته است. در حدیث مناهی، از پیامبر اسلام (ص) آمده است کسی که حق دیگری برگردنش است و توان پرداخت آن را دارد، ولی در پرداخت آن امروز و فردا می‌کند، هر روز در پرونده‌اش معادل گناه عَشَّار، ثبت می‌شود. عَشَّار به کسی می‌گفتند که به دستور حاکم ستمگر، یک‌دهم اموال مردم را به‌زور دریافت می‌کرد.

جایگاه حق الناس در فقه و حقوق

در منابع فقهی از حق الناس در بخش احکام قضایی سخن می‌گویند. در قوانین حقوقی جمهوری اسلامی ایران نیز به آن توجه شده است. برای مثال دیه، قصاص و برخی از جرایم تعزیری مثل توهین، از باب حق الناس بودن، جرم دانسته شده‌اند.

تفاوت حق الناس با حق الله

میان حق الناس و حق الله تفاوت‌هایی ذکر کرده‌اند که برخی از آنها به شرح زیر است:

اثبات حق الناس نزد قاضی آسان‌تر از اثبات حق الله است؛ زیرا حق الله با یک شاهد مرد و دو شاهد زن، یا یک شاهد مرد همراه با سوگند، یا شهادت زنان به‌تنهایی، اثبات نمی‌شود؛ ولی برخی از حق الناس‌ها را می‌توان با این شواهد اثبات کرد.

اجرای حکم در حق الناس به درخواست صاحب حق نیاز دارد؛ ولی حق الله، بر مطالبه کسی مبتنی نیست. در ماده ۱۵۹ قانون تعزیرات ایران، تعقیب و مجازات مجرم در حق الناس، متوقف بر آن است که صاحب‌حق یا قائم‌مقام قانونی وی حقش را مطالبه کند.

در حق الناس، برخلاف حق الله، قاضی نمی‌تواند مجرم را از اقرار کردن منصرف کند. برخی از مصادیق حق الناس، قابل‌بخشش یا انتقال‌اند، اما در حق الله رضایت فردی که جرم بر او صورت گرفته، موجب سقوط حق نمی‌شود.

حق الناس‌ها با توبه ساقط نمی‌شوند، اما برخی از حق الله‌ها با توبه ساقط می‌شوند. ولی حق الله مبتنی بر آسان‌گیری و تخفیف است. گفته شده برخی فقیهان، حق الناس مبتنی بر دقت و احتیاط تفاوت‌های حق الله با حق الناس در احکام قضایی را ناشی از همین می‌دانند.

حق الناس با شهادت در راه خدا بخشیده نمی‌شود؛ حال آنکه حق الله با شهادت بخشیده می‌شود. از این رو گفته شده که امام حسین(ع) در شب عاشورا از یاران خود خواست کسانی که حق مردم به گردنشان است، در لشکر او

جبران حق الناس

در حق الناس، علاوه بر توبه، باید حقوق مردم جبران شود یا صاحب حق آن را ببخشد. به گفته برخی فقیهان این مسئله شامل حقوقی که انسان قبل از بلوغ ضایع کرده، هم می شود.

بر پایه روایتی از پیامبر اکرم (ص)، در قیامت از حسنات کسی که حق مردم بر گردن او باشد، به صاحب حق می دهند و اگر حسناتش تمام شد، گناهان صاحب حق را به پای او می نویسند؛ سپس او را وارد آتش می کنند. بر پایه روایتی دیگر از امام صادق (ع) در کتاب لئالی الاخبار، بدترین حال انسان در قیامت، وقتی است که مستحقان زکات و خمس جلوی انسان را بگیرند و خدا از حسنات او به آنها عوض بدهد.

پایان

کاری از

:

صهیب کرم زاده

نیکان رفیق

یاشار بخشی